

Наталія МАЛЕЦЬ,

orcid.org/0000-0002-1352-305X

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри громадського здоров'я і гуманітарних дисциплін

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

(Ужгород, Україна) *maletsnata7@gmail.com*

Олена БОЙЧУК,

orcid.org/0000-0003-0440-8946

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри громадського здоров'я і гуманітарних дисциплін

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

(Ужгород, Україна) *olena.bojchuk@uzhnu.edu.ua*

Мирослава БАБИНЕЦЬ,

orcid.org/0000-0003-2498-2419

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування

Ужгородського торговельно-економічного інституту

Державного торговельно-економічного університету

(Ужгород, Україна) *maletsnata7@gmail.com*

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ДІЛОВОГО ЕТИКЕТУ У СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається українська мова як вагомий чинник формування ділового етикету у студентів медичних закладів вищої освіти. Наголошено, що сучасна система професійної підготовки майбутніх медиків передбачає не лише засвоєння спеціальних знань, практичних умінь і навичок, а й виховання високої мовної культури, оволодіння нормами літературної мови та дотримання правил мовленнєвої етики. Визначено, що діловий етикет медичного працівника ґрунтується на поєднанні професійної компетентності, культури спілкування та здатності ефективно взаємодіяти з пацієнтами, колегами й іншими учасниками медичного процесу. Українська мова у цьому контексті виконує провідну роль, оскільки забезпечує нормативність, точність, логічність і зрозумілість висловлювання, а також формує атмосферу довіри, поваги й гуманності.

Особлива увага приділяється розвитку комунікативної компетентності студентів медичних ЗВО, яка охоплює вміння застосовувати фахову термінологію, дотримуватися мовного етикету, обирати адекватні засоби мовлення залежно від ситуації спілкування. Водночас підкреслюється необхідність формування у майбутніх лікарів потреби постійно вдосконалювати власну мовленнєву культуру, адже саме вона є запорукою професійної успішності та конкурентоспроможності на сучасному ринку праці. У статті обґрунтовано, що мовна підготовка у медичних закладах вищої освіти повинна поєднувати освітній, виховний і культуроформувальний аспекти. Розвиток професійного мовлення студентів визначається ключовою умовою їхнього професійного становлення, формування високих стандартів ділового етикету та інтеграції у сучасний соціокультурний простір України. Звернено увагу на те, що володіння українською мовою на високому рівні сприяє підвищенню авторитету лікаря, зміцненню міжособистісних і міжпрофесійних зв'язків, створенню позитивного іміджу медичного закладу.

Таким чином, українська мова постає не лише засобом професійного спілкування, а й важливим чинником гуманізації медичної освіти та практики, що забезпечує ефективність лікувально-діагностичного процесу, гармонізацію стосунків у сфері охорони здоров'я та збереження національної культурної ідентичності.

Ключові слова: українська мова, діловий етикет, професійне мовлення, медична освіта, комунікативна компетентність, культура спілкування.

Natalia MALETS,

orcid.org/0000-0002-1352-305X

PhD in History, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Public Health and Humanities

Uzhhorod National University

(Uzhhorod, Ukraine) maletsnata7@gmail.com

Olena BOYCHUK,

orcid.org/0000-0003-0440-8946

PhD in Philology, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Public Health and Humanities

Uzhhorod National University

(Uzhhorod, Ukraine) olena.boychuk@uzhnu.edu.ua

Myroslava BABYNETS,

orcid.org/0000-0003-2498-2419

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Finance, Accounting and Taxation

Uzhhorod Trade and Economics Institute of the State University of Trade and Economics

(Uzhhorod, Ukraine) maletsnata7@gmail.com

THE UKRAINIAN LANGUAGE AS A FACTOR IN THE FORMATION OF BUSINESS ETIQUETTE AMONG STUDENTS OF HIGHER EDUCATION MEDICAL INSTITUTIONS

The article explores the role of the Ukrainian language as a key factor in shaping business etiquette among students of medical higher education institutions. The study emphasizes the importance of professional linguistic training in the formation of future healthcare specialists' communication skills, professional identity, and ethical conduct in clinical and interpersonal contexts. It is argued that mastery of the Ukrainian language ensures clarity, accuracy, and ethical correctness in professional interactions, both with patients and colleagues, contributing to the overall development of professional competence and cultural literacy.

The paper examines the objectives of higher education in fostering students' professional and personal development through the cultivation of professional speech, terminological competence, and adherence to norms of business communication. It highlights that professional training in medical universities is aimed not only at acquiring theoretical knowledge and practical skills but also at developing a lifelong need for continuous improvement of language proficiency, understanding of professional terminology, and adherence to ethical standards of communication.

The study identifies three main directions of professional speech development among medical students: (1) enhancement of professional linguistic competence through the assimilation of terminological systems and stylistic norms; (2) improvement of cognitive activity by developing analytical, interpretative, and communicative abilities in diverse professional situations; (3) formation of a motivational and value-based sphere, including awareness of language and cultural values, and the ability to critically perceive and apply these in professional practice.

Furthermore, the article underscores the significance of systematic pedagogical management in the process of professional and communicative training, which includes planning, implementation, and monitoring of students' language activities. It demonstrates that the Ukrainian language acts as an integrative factor in forming business etiquette, professional culture, and social mobility, ensuring that future medical specialists can communicate effectively in multicultural environments and uphold the ethical standards of the profession.

The findings contribute to understanding the role of language in professional education and provide practical recommendations for enhancing the linguistic and ethical competence of medical students.

Key words: *Ukrainian language, business etiquette, professional speech, medical education, communicative competence, communication culture.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах інтеграції України у світовий освітній і професійний простір зростає потреба у висококваліфікованих медичних кадрах, які володіють не лише фаховими знаннями, а й високим рівнем мовної культури та комунікативної компетентності. Особливої ваги набуває формування ділового етикету,

що забезпечує ефективну взаємодію між лікарем, колегами та пацієнтами. Проте в освітньому процесі недостатньо уваги приділяється комплексному поєднанню мовної підготовки з вихованням етичних норм спілкування. Це зумовлює потребу в дослідженні ролі української мови як ключового чинника у становленні культури професійного

мовлення та формуванні ділового етикету студентів-медиків. Успішне позиціонування України в умовах соціокультурної трансформації суспільства й перехід до навчання протягом усього життя є цілеспрямованою реалізацією сучасних тенденцій, бо розвиток знань передбачає насамперед розвиток високих технологій.

Завданням вищої школи є формування особистості студентів для професійної діяльності за допомогою розвитку професійного мовлення, позиції студента як майбутнього фахівця з метою зміцнення його когнітивної і культурно-естетичної сфер, загального кругозору, мовленнєвої вправності в діловій ситуації. Процес професійної підготовки у вищих медичних навчальних закладах має насамперед спрямовуватися на формування готовності до такої діяльності, що базується на потребі особистості в навчанні, розвитку професійного мовлення, знання мови професії. Розглянемо різні аспекти цього питання, щоб вирішити деякі складні проблеми формування особистості на сучасному етапі, зумовлені специфікою медичної освіти з метою вдосконалення університетської та академічної підготовки вітчизняних науковців та фахівців вищого гатунку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика ролі української мови у формуванні ділового етикету майбутніх медиків лежить на перетині кількох наукових напрямів: культури професійного мовлення, медичної комунікації, термінознавства та методики фахової підготовки. У вітчизняній лінгвістичній традиції напрацьовано ґрунтовні засади культури української мови та нормування ділового стилю (Л. Мацько, О. Пономарів, С. Єрмоленко), що визначають нормативні параметри офіційно-ділового спілкування, етикетні формули ввічливості та мовленнєві стратегії фахівця у публічних і міжособистісних взаємодіях. Ці напрацювання створюють методологічне підґрунтя для окреслення мовної складової ділового етикету у медичному середовищі. У площині професійної комунікації медичного працівника сучасні дослідження фокусуються на пацієнтоорієнтованості, емпатії, чіткості та прозорості повідомлень, умінні давати зворотний зв'язок і працювати з «важкими» розмовами. Міжнародні праці з клінічної комунікації (наприклад, Р. Сілверман, Дж. Керц, Дж. Дрепер; Р. Макул; Р. Епштейн, Р. Стріт) демонструють, що стандартизовані комунікативні моделі (SPIKES, Calgary–Cambridge тощо) підвищують довіру, прихильність до лікування і безпеку пацієнтів. Для українського контексту важливо адаптувати ці підходи до норм і ресурсів державної мови та

до етичних вимог національної системи охорони здоров'я.

Окремий пласт становлять праці з термінознавства та перекладознавства, що впливають на якість фахової комунікації: унормування української медичної термінології, еквівалентність запозичень і кальок, принципи творення термінів (Т. Кияк та співавт., В. Карабан; М. Бейкер; М.-Т. Кабре). Дослідження українських авторів щодо перекладу англійської медичної термінології (зокрема Н. Дудок) підкреслюють зв'язок між термінологічною точністю, етикою професійного спілкування та безпекою пацієнта.

Освітні студії у сфері підготовки медиків акцентують на інтеграції мовної й комунікативної складових у зміст професійних компетентностей: формуванні академічного і ділового письма, роботі з медичною документацією, стандартах комунікації в мультидисциплінарних командах, симуляційному навчанні, ОССЕ-оцінюванні. Досвід міжнародних керівних документів (наприклад, настанови з етики та «good medical practice», рамки пацієнтської безпеки) підтверджує, що мовна культура і діловий етикет мають бути не факультативом, а структурним елементом навчальних планів. Разом із тим огляд публікацій виявляє низку прогалин:

- брак комплексних емпіричних досліджень, що безпосередньо вимірюють вплив володіння українською мовою (на рівні норм, стилю, етикету) на результати взаємодії «медик–пацієнт» і на міжпрофесійну комунікацію;
- недостатню методичну конкретизацію інструментів формування ділового етикету українською мовою (кейси, рубрики оцінювання, чек-листи, симульовані сценарії);
- обмежені напрацювання з україномовної адаптації міжнародних комунікативних протоколів (у т.ч. стандартизованих етикетних формул для складних клінічних ситуацій);
- потребу в узгодженні термінології між навчальними курсами, клінічною документацією та публічною комунікацією закладів охорони здоров'я.

Таким чином, попри значний теоретичний базис у галузі культури мови, термінознавства й медичної комунікації, зберігається науково-практичний запит на системне дослідження і дидактичне забезпечення формування ділового етикету українською мовою у студентів медичних ЗВО – із чіткими критеріями, інструментами оцінювання та валідованими освітніми технологіями (Makoul, 2001: 23–34).

Метою статті є з'ясування ролі української мови у формуванні ділового етикету майбутніх

медичних фахівців, визначення її значення як засобу професійної комунікації та виховання мовленнєвої культури студентів медичних закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Для фахівців медичного профілю, які здійснюють діагностику, лікування й догляд за пацієнтами, щодня спілкуються з людьми різного соціального, культурного та мовного середовища, винятково важливими є навички грамотного й ефективного використання української мови. Володіння мовними засобами дозволяє не лише вилучати, обробляти, продукувати й ретранслювати спеціальну інформацію, а й підтримувати високий рівень комунікаційної культури, що є невід'ємною складовою ділового етикету медичного працівника (Єрмоленко, 2010: 35–40).

Мовна й мовленнєва складові виступають ключовими інструментальними компонентами професійно-комунікативної компетентності лікаря, фельдшера, медичної сестри чи фармацевта. Саме вони формують підґрунтя для успішної реалізації професійної діяльності, адже культура спілкування, уміння будувати діалог, використовувати етикетні мовленнєві формули безпосередньо впливають на якість медичних послуг і рівень довіри з боку пацієнтів. Це зумовлює актуальність розробки науково обґрунтованої системи формування й розвитку професійного мовлення студентів медичних закладів вищої освіти засобами української мови. Системний підхід до професійно-комунікативної підготовки передбачає педагогічне керування процесом формування мовленнєвої культури на всіх етапах – від проектування та реалізації до контролю мовної діяльності студентів. Такий підхід забезпечується знанням методологічних і дидактичних основ лінгвоосвітнього процесу у вищій школі, що сприяє становленню конкурентоспроможної, висококультурної мовної особистості майбутнього медика. У розвитку професійного мовлення студента-медика можна виокремити три провідні напрями:

Формування професійної лінгвістичної компетенції – засвоєння норм української мови, розвиток уміння користуватися термінологічною системою та стилістичними засобами офіційно-ділового стилю. Саме це є основою для вироблення комунікативної точності, зрозумілості та етичності.

Розвиток когнітивного стилю діяльності – уміння сприймати, інтерпретувати й передавати інформацію різного рівня складності, враховуючи професійні та соціокультурні контексти. Для медиків це означає адекватне пояснення діагнозу, рекомендацій і процедур пацієнтові доступною

мовою, а також вміння коректно взаємодіяти з колегами.

Формування мотиваційно-ціннісної сфери – виховання шанобливого ставлення до мовних і культурних цінностей, усвідомлення української мови як чинника професійної ідентичності та гарантії дотримання етичних стандартів (Мацько, 2005: 110–115).

Принципово новим завданням є усвідомлення студентами себе як творчих професіоналів, для яких мовна культура стає не лише інструментом комунікації, а й засобом збереження професійної гідності, формування іміджу та підтримання корпоративної культури медичного закладу. У цьому контексті українська мова виступає інтегративним чинником професійної культури майбутнього медика.

Сьогодні значення мовної підготовки у медичних ЗВО набуває ще більшої актуальності у зв'язку з потребою підготовки студентів до роботи в полікультурному середовищі. Уміння грамотно й етично комунікувати українською мовою забезпечує адаптацію до професійних ситуацій, знижує ризик комунікативних бар'єрів, запобігає конфліктам і підвищує якість надання медичної допомоги. Незнання або недостатнє володіння державною мовою може стати серйозною перешкодою для професійного зростання та міжособистісної взаємодії. Вища школа, зокрема медичні заклади, має не лише освітню, а й культуроформувальну місію. Її завданням є виховання майбутнього фахівця як людини культури, яка здатна орієнтуватися в етичних, моральних і мовних нормах суспільства. Це передбачає інтеграцію гуманітарних дисциплін у професійну підготовку, розвиток здатності до самовизначення та творчої самореалізації (Epstein, 2007: 41–45).

Отже, українська мова у професійній підготовці студентів-медиків є не лише засобом спілкування, а й чинником формування ділового етикету, професійної культури та конкурентоспроможності майбутнього фахівця. Вона забезпечує цілісність особистісного й професійного розвитку, сприяє формуванню здатності до ефективної та етично вираженої взаємодії в умовах сучасного суспільства (Пономарів, 2002: 21–28).

Висновки. Отже, вища школа сьогодні виступає ключовим соціальним інститутом, у якому відбувається формування молодого покоління та закладаються основи професійної і соціальної зрілості студентів. Особлива роль у цьому процесі належить мовній і мовленнєвій підготовці, адже саме розвиток професійного мовлення, знання мови професії та дотримання етичних норм спілкування забезпечують успішну інтеграцію майбутніх медиків у професійне і соціальне

середовище. Підготовка студентів медичних закладів вищої освіти до професійної діяльності в умовах полікультурного середовища вимагає формування вмінь ефективної комунікації з людьми різних національностей, культур, віросповідань та ціннісних орієнтацій. Проте для створення висококваліфікованого фахівця важливо приділяти увагу не лише особистісно-індивідуальним і соціальним якостям, а й безпосередньо професійній комунікативній компетенції. Мовні стратегії, ділові мовні формули та етичні норми української мови виступають чинником, який суттєво сприяє інтенсифікації цієї компетентності (Карабан, 2011: 28–32).

Аналіз соціокультурних і педагогічних аспектів формування професійного мовлення студентів медичних ВНЗ дозволяє виділити специфічні проблеми та виклики сучасної вищої освіти. Серед них – необхідність адаптації навчальних програм до сучасних стандартів професійної підготовки, удосконалення методів формування ділового етикету, розвиток термінологічної компетентності,

а також інтеграція етичних і культурних норм у щоденну професійну практику.

Таким чином, українська мова виступає не лише засобом комунікації, а й ключовим чинником формування ділового етикету майбутніх медичних фахівців. Вона забезпечує:

- розвиток професійної культури та комунікативної компетентності;
- підвищення ефективності взаємодії з пацієнтами і колегами;
- формування мотиваційно-ціннісної та етичної сфери особистості;
- підготовку конкурентоспроможного фахівця, здатного діяти адекватно у сучасному національному та міжнародному професійному середовищі.

Отже, системне використання української мови у процесі професійної підготовки студентів-медиків сприяє формуванню висококультурного, соціально відповідального та комунікативно компетентного фахівця, для якого діловий етикет стає невід’ємною складовою професійної ідентичності (Дудок, 2014: 120–124).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дудок Н. С. Проблеми перекладу українською мовою англomовної медичної термінології. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. 2014. Вип. 7. С. 120–124.
2. Єрмоленко С. Професійне мовлення та культура ділового спілкування. Харків: Основа, 2010. 184 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської науково-медичної термінології українською. Київ: Наукова думка, 2011. 176 с.
4. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова книга, 2008. 512 с.
5. Мацько Л. Мова і культура професійного спілкування. Київ: Вища школа, 2005. 256 с.
6. Пономарів О. М. Культура української мови: навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. 312 с.
7. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. 2nd ed. London & New York: Routledge, 2011. 400 p.
8. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam: John Benjamins, 1999. 256 p.
9. Calgary-Cambridge Guide: Communication Skills Teaching Framework. Calgary: University of Calgary Press, 2010. 72 p.
10. Epstein R., Street R. Patient-Centered Communication in Cancer Care: Promoting Healing and Reducing Suffering. Bethesda, MD: National Cancer Institute, 2007. 128 p.
11. Good Medical Practice: Guidance for Doctors. General Medical Council. London: GMC, 2013. 56 p.
12. Makoul R. The SEGUE Framework for Teaching and Assessing Communication Skills. Patient Education and Counseling. 2001. Vol. 45. P. 23–34.
13. Silverman R., Kurtz S., Draper J. Skills for Communicating with Patients. 3rd ed. London: Radcliffe Publishing, 2013. 352 p.

REFERENCES

1. Dudok, N. S. (2014). Problemy perekladu ukrainskoiu movoiu anhlo movnoi medychnoi terminolohii [Problems of translating English-language medical terminology into Ukrainian]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu im. Lesi Ukrainky*, (7), 120–124. [in Ukrainian]
2. Yermolenko, S. (2010). Profesiine movlennia ta kultura dilovoho spilkuvannia [Professional speech and the culture of business communication]. Kharkiv: Osнова. [in Ukrainian]
3. Karaban, V. I. (2011). Pereklad anhliiskoi naukovomedychnoi terminolohii ukrainskoiu [Translation of English scientific-medical terminology into Ukrainian]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
4. Kiyak, T. R., Naumenko, A. M., & Ohui, O. D. (2008). Teoriia i praktyka perekladu [Theory and practice of translation]. Vinnytsia: Nova knyha. [in Ukrainian]
5. Matsko, L. (2005). Mova i kultura profesiinoho spilkuvannia [Language and culture of professional communication]. Kyiv: Vyshcha shkola. [in Ukrainian]
6. Ponomariv, O. M. (2002). Kultura ukrainskoi movy [The culture of the Ukrainian language]. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian]
7. Baker, M. (2011). In other words: A coursebook on translation (2nd ed.). London & New York: Routledge.
8. Cabré, M. T. (1999). Terminology: Theory, methods and applications. Amsterdam: John Benjamins.

9. University of Calgary. (2010). Calgary-Cambridge guide: Communication skills teaching framework. Calgary: University of Calgary Press.
10. Epstein, R., & Street, R. (2007). Patient-centered communication in cancer care: Promoting healing and reducing suffering. Bethesda, MD: National Cancer Institute.
11. General Medical Council. (2013). Good medical practice: Guidance for doctors. London: GMC.
12. Makoul, R. (2001). The SEGUE framework for teaching and assessing communication skills. *Patient Education and Counseling*, 45(1), 23–34. [https://doi.org/10.1016/S0738-3991\(01\)00136-7](https://doi.org/10.1016/S0738-3991(01)00136-7)
13. Silverman, R., Kurtz, S., & Draper, J. (2013). *Skills for communicating with patients* (3rd ed.). London: Radcliffe Publishing.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.08.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 26.09.2025
Дата публікації: 23.10.2025